פרשת בלק א׳

עי׳ במדבר (כג כג) כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל.

עי׳ סנהדרין דף סה ע״ב: תנו רבנן מנחש זה האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו. פי׳ רש״י – פתו נפלה מפיו – צריך לדאג היום מהיזק. ספרי פרשת שופטים פיסקא כח. איזהו קוסם זה האוחז במקלו ואמר אם אלך אם לא אלך. ועי׳ דברים יח י שיש צד שלישי והיא מעונן. ועי׳ אד״א במדבר כב ז – הכישוף נקרא בשני לשונות נחש וקסם, וכמו שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, ונחש הוא בדבור (כמבואר פתו נפלה מפיו וכו׳) וקסם הוא במעשה (כמו שנאמר ביחזקאל כ״א כ״ו לקסם קסם קלקל בחצים וגו׳) וזהו וקסמים לשון רבים, כמו אמרו במסכת יצירה (פ״ב מ״א) כף זכות וכף חוב ולשון מכריע בינתים. ועי׳ שם ו מהדורא ד׳ – בלק היה דרגא דקסם ובלעם היה דרגא דנחש, ולכך שלח לבלעם שיתחברו יחד ויהיו שני הדברים קסם ונחש אצלו ביחד, כי הוא לבדו לא היה יכול לעשות לישראל שום דבר כי לישראל היה שני דברים תורה ועבודה, הר סיני והר חורב. ועי׳ ב״ק (צג ע״א) כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה שזה חטא במעשה וזה בלשון וז״ש שם אוי לו לצועק יותר מן הנצעק כו׳, ועיי״ש בביאור הגר״א – כל המוסר דין – שזה במעשה חטא וזה בלשון וכו׳ בדכורא דינא קשיא ונוק׳ דינא רפיא, ולכן החמירה תורה במקלל אביו ואמו יותר מבמכה, וכמ״ש נמצא האומר בפיו חמור כו׳, ובסוד בלעם ובלק.

עי׳ זהר קיב ע״ב: ת״ח בלק חכים הוה ורב חרשין בעובדי ידוי יתיר מן בלעם והכי אוליפנא כל מה דבעי ב״נ בהאי עלמא בפולחנא דקב״ה בעי לאתערא בעובדא לתתא דבעובדא דלתתא אתער עובדא לעילא ועובדא דא בעי בקדושה והא אוקמוה ובאתר דלית עובדא אית מלה ובמלה דפומא תלייא עובדא לאתערא לעילא כמה דבעינן לאתערא קדושה עלאה בעובדא ובמלה הכי נמי אינון דאתיין מסטרא דמסאבותא בעיין לאתערא סטרא דלהון בעובדא ובמלה דפומא ואע״ג דבלעם חרשא הוה רב מכל חרשין דעלמא חרשא עלאה מניה הוה בלק בקסם הוה בלק רב מכל חכימין ובלעם בנחש (והא אוקמוה) קסם ונחש תרין דרגין אינון קסם תלייא בעובדא נחש לא תלייא בעובדא אלא באסתכלותא ובמלה דפומא וכדין מתערין עלייהו רוח מסאבא לאתלבשא בהו ועביד מה דעביד וישראל קדישין לאו הכי אלא כלהו קדישין וכל עובדייהו לאתערא עלייהו רוח קדישא כד״א (&) עד יערה עלינו רוח ממרום וע״ד כתיב (&) כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל דהא אינון בסטרא דקדושה עלאה אחידן ועובדייהו בקדושה אתו וקדושה מתערי עלייהו ומתלבשן בה:

תרגום: בא וראה בלק חכם היה וגדול המכשפים במעשי ידיו יותר מבלעם, וכך למדנו, כל מה שרוצה אדם בעולם הזה בעבודת הקדוש ברוך הוא, צריך לעורר במעשה למטה, שבמעשה שלמטה מתעורר מעשה למעלה, והמעשה הזה צריך בקדושה, והרי פרשוה. ובמקום שאין מעשה יש דיבור, ובדיבור הפה תלוי המעשה, לעורר למעלה, כמו שצריכים לעורר קדושה עליונה במעשה ובדיבור, כך גם אותם שבאים מצד הטומאה צריכים לעורר את הצד שלהם במעשה ובדיבור הפה. ואף על גב שבלעם היה המכשף הגדול מכל מכשפי העולם, מכשף עליון ממנו היה בלק, בקוסם היה בלק גדול מכל החכמים, ובלעם בנחש. (והרי פרשוה) קוסם ונחש שתי דרגות הן, קוסם תלוי במעשה, נחש לא תלוי במעשה אלא בהתבוננות ובדיבור הפה, ואז מעוררים עליו רוח טומאה להתלבש בהם ועושה מה שעושה.

וישראל הקדושים לא כך, אלא כולם קדושים וכל מעשיהם לעורר עליהם רוח קדושה, כמו שנאמר "עד יערה עלינו רוח ממרום", ועל זה כתוב "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל" שהרי הם אחוזים בצד הקדושה העליונה, ומעשיהם בקדושה באים, וקדושה מתעוררת עליהם ומתלבשים בה.

שם: עמי זכר נא בבעו מנייכו הוו דכירין ההוא זמנא דאתחברו בלק ובלעם לשיצאה לכו ולא יכילו דאנא אחידנא בכו כאבא דאחיד בבריה ולא שביק ליה בידא דאחרא

תרגום: "עמי זכר נא", בבקשה מכם זכרו אותו זמן שהתחברו בלק ובלעם להשמידכם, ולא יכלו שאני אחזתי בכם, כמו אב שאוחז את בנו, ולא משאיר אותו ביד אחר.

ועי' זהר ח"א כה ע"א: וחמש מינין אינון בערב רב ואינון (סי' נג"ע ר"ע [עי' עוד תיקו,ז צז ע"ב]) נ'פילים ג'בורים ע'נקים ר'פאים ע'מלקים ובגינייהו נפלה ה' זעירא מאתרהא בלעם ובלק מסטרא דעמלק הוו טול ע"ם מן בלעם ל"ק מן בלק אשתאר בבל (בראשית יא ט) כי שם בלל יהו"ה שפת כל הארץ ואלין אינון דאשתארו מאלין דאתמר בהון (שם ז כג) וימח את כל היקום ומאלין דאשתארו מנהון בגלותא רביעאה אינון רישין בקיומא סגי ואינון קיימין על ישראל כלי חמס ועלייהו אתמר (שם ו יג) כי מלאה הארץ חמס מפניהם אלין אינון עמלקים.

תרגום: וחמשה מינים הם בערב רב, והם (סימן נג"ע ר"ע) נ'פילים ג'בורים ע'נקים ר'פאים ע'מלקים, ובגללם נפלה ה' קטנה ממקומה. בלעם ובלק היו מצד של עמלק. תקח ע"ם מן בלעם, ל"ק מן בלק, ישאר בבל, "כי שם בלל ה' שפת כל הארץ". ואלה אותם שנשארו מאותם שנאמר בהם "וימח את כל היקום", ומאלה שנשארו מהם בגלות רביעית, הם ראשים בקיום רב, והם מעמידים על ישראל כלי חמס, ועליהם נאמר "כי מלאה הארץ חמס מפניהם", אלה אותם עמלקים.

עי' שער הפסוקים – פרשת בלק: ובלק ובלעם, היו מעורבים משתים רעות, מן הרע של קין, ומן הרע של הבל, ולכן יש בכל אחד מהם ב' אותיות ב"ל, מן הבל, וכמבואר לעיל בפסוק (שמות ב') וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה, כי לא הוברר מן הבל, רק ה' אחרונה, והיא הטוב שבהבל, ונתנה במשה. וב' אותיות ל"ב של הבל לא הוברו, והיה בהם הרע של הבל, ונתנו בבלק ובלעם בלב"ל:

גם בחי' הרע של קין שנתערב בהם, נרמז בשמותיהם, כי כבר אמרנו שהרע של קין הוא עמלק, והנה ג' אותיות הראשונות, שהם עמ"ל, נתנו בבלעם, ואות ק' נשארה בבלק. ואמנם, עם היות שבלק ובלעם, יש בכל אחד מהם רע של קין ושל הבל, עכ"ז עיקרו של בלק, הוא מן הרע של קין. ועיקרו של בלעם, הוא מן הבל.

עי' ע"ז (דף ד ע"ב) והיינו דקאמר להו נביא עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים ועד הגלגל למען דעת צדקות ה', אמר רבי אלעזר אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל עמי ראו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי עליכם כל אותן הימים שאם כעסתי עליכם לא נשתייר מעובדי כוכבים משונאיהם של ישראל שריד ופליט.

ועי' תיקו"ז קנה ע"ג כד מליל כו' – דשני דרגין הן דיבור ומעשה דכורא ונוק' משה ואהרן וכן בסט' דלהון בלעם בלק ובסוד נחש עלי כו' והן ספר וספר וסיפור ויאמר אלקים ויעש לכן בפתיחו דידין.

כתוב בגמרא (ב"ב יד ע"ב) שמשה כתב ספרו (התורה) וגם פרשת בלעם.

המתנגד האמיתי לתורה הוא מי שנוהג בתורה הפוכה, ולא מי שלא רוצה אותה. כתוב במשנה (אבות ה יט) שיש תלמידי אברהם אבינו ותלמידי בלעם הרשע, תלמידים הם אלו שלומדים בבית מדרש שלהם. איזה תורה לומדים בבית מדרש של בלעם הרשע? להיות עין רע ורוח גבוהה, וכו'. וקשה, וכי לזה צריך רב, האם זה לא צומח מאליו? ואמנם, באמת המידות הרעות לא נלמדות בבית מדרשו, אלא החיוב שאדם יתנהג ככה, זה נלמד בבית מדרשו.

ספרו של משה הוא כולו רצונו ית' ויש פרשה אחת שיש לה עמקות מיוחדת, שלא שייכת למשה, שמשה כולו אור וכולו טוב, והיא פרשת בלעם, והיא לא היתה מתגלית אם לא היה עוברי רצונו ית'. העדות השלמה על ה' נמצאת כאן בפרשת בלעם. זה הפירוש של ויהפוך ה' את הקללה לברכה. יש לברכה זו עמקות מיוחדת שאין בברכה רגילה. כל ברכה יש כנגדה קללה, חוץ מזו, שאין עמוק יותר מהברכה הזו, זה הגילוי הסופי.